

Tjänsteställe: Samhällsbyggnadsförvaltningen,
Bygglovsenheten
Handläggare: Thang Hlawn Ceu
Remitterad: Linda Lökvist
Datum: 2025-09-24
Diarienummer: LOV 2025-394

Figur 1 Orren 5 till vänster intill kulturmiljö Sörhaga.

Orren 5, LOV 2025-394 Antikvariskt utlåtande

Linda Lökvist

Innehåll

Ärendet	1
Karaktär och kulturhistoriska värden	1
Överväganden	4
Antikvarisk bedömning	5

Ärendet

Ansökan avser rivning av kontorsbyggnad i stadsdelen Sörhaga, som är en del av Alingsås lasarett. Byggnaden ligger direkt granne med kulturmiljö 43. Sörhaga (figur 1).

Karaktär och kulturhistoriska värden

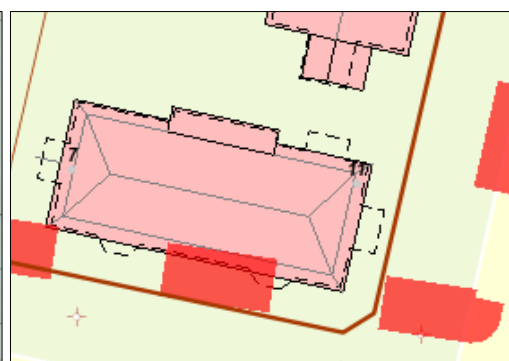
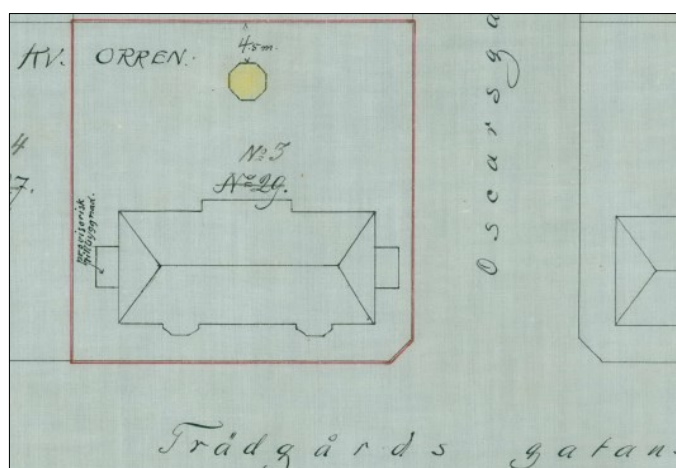
Stadsdelen Sörhaga planlades 1909 (stadfäst 2011) som trädgårdsstad av den kände stadsplaneraren Albert Lilienberg. I mitten av stadsdelen ligger stadens lasarett, omgivet av villakvarter. Under denna period blev stadsplaneringen en mer medveten strategi för att organisera stadens olika funktioner såsom olika former av bostäder, samhällsverksamheter och industriområden. Kännetecknande för trädgårdsstaden var bebyggelsens anpassning till omgivande terräng, gärna med svängda former. Det var Lilienberg som under denna tid införde trädgårdsstaden som stadsplaneideal i Sverige, och den blev också hans signum. Exempel på andra av hans stadsplanerade villastäder är bland andra Örgryte, Kungsladugård, Änggården och Landala egnahemsområde i Göteborg, varav de tre senare är utpekade som riksintresse för kulturmiljövården. Lilienberg blev också internationellt uppmärksam på en stadsplaneutställning för stadsplanen i Bagaregården i Göteborg.

Figur 2 ovan Albert Lilienbergs stadsplan från 1909 med lasarettets huvudbyggnad i mitten, och kvarteret Orren öster om denna (inom röd gränslinje).

Figur 3 längst ner Här syns byggnaden på Orren 5, som då bara hade två byggnader. Idag finns inte byggnaden vänster – i dess ställe finns idag en parkeringsplats.

Figur 4-7 Orren 5 har sina proportioner, form och volym bevarade. Andra bevarade karaktärsdrag är taket, med spröjsade fönster på takkuporna, stengrunden och källarfönstren och fönstersättningen samt fönstrens proportioner.

Mitt i Sörhaga placerades lasarettet som ett stort komplex (mitt i bild i figur 2), som med tiden utökades med fler kvarter. I norr, öster och söder omges det idag av kulturmiljö 43 Sörhaga. Kulturmiljön har lyfts fram i kulturmiljöprogrammet som trädgårdsstad och värderats för sin tidstypiska, homogena bebyggelse från 1910-1930-talen, som visar samhällets utveckling ur bland annat ett stadsplaneperspektiv.

Figur 8-10 Miljöbilder med Orren 5 till höger i figur 3 och till vänster i figur 5.

De kulturhistoriska värdena kan beskrivas enligt följande:

- Byggnaden på Orren 5 är kvarterets äldsta och uppfördes ca 1910 i samma stil som sjukhuset hade då. Den är därmed uppförd före 1920-talets bebyggelseexpansion. Sådana byggnader, som också har sin huvudsakliga karaktär bevarad, bedöms enligt Boverket vara särskilt kulturhistoriskt värdefulla. Byggnaden på Orren 5 har visserligen nya fönster och panel, men har kvar sin ursprungliga karaktär avseende proportioner, form och volym, med tidstypiskt mansardtak, huggen stengrund med segmentbågade, tvåluftade källarfönster och spröjsade fönster i takkuporna. Fönstersättningen och fönstrens proportioner är också desamma (figur 4 -7).
- Som byggnad tillhörande sjukhusverksamheten har den fyllt en för samhället viktig verksamhet och funktion (samällshistoriskt värde).
- Byggnaden bidrar med sina egenskaper till stadsbilden i Sörhaga och ingår i dess årsring i staden.
- Den bidrar också med kulturhistoriskt miljövärde till intilliggande kulturmiljö, då dess bebyggelse tillkom under samma tidsperiod och har gemensamma övergripande karaktärsdrag med kulturmiljöns bebyggelse, såsom våningshöjder, fönstersättning, materialval, relativ symmetri och taklandskap (figur 8-10).

Överväganden

I bedömningen vägs följande in:

1. Kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriska värden är en ändlig resurs – det som rivs och förvanskas av kulturhistoriska byggnader och dess värden kan inte återfås.

Byggnadens kulturhistoriska värde ligger i att den har representerat en för lokalsamhället viktig samhällsverksamhet och är uppförd före 1920-talets bebyggelseexpansion och har sin huvudsakliga karaktär bevarad. Jämfört med Sveriges totala byggnadsbestånd är andelen byggnader uppförda före denna expansion färre än andelen byggnader uppfört under 2000-talets två första decennier. Ser man till byggnadsvolymen är andelen ännu mindre för byggnaderna som är 100 år eller äldre. Byggnadens ålder utgör i detta perspektiv enligt Boverket också ett relevant kulturhistoriskt värde.

Byggnadens karaktär har också betydelse för stadsbilden, kulturvärdena på platsen och intresset för en god helhetsverkan. Byggnaden har dokumentvärde, då den ingår i ett stads- och samhällsplaneringshistoriskt sammanhang som belyser samhällsutvecklingen också i sin samtids stadsplaneideal. Den har därutöver också ett kulturhistoriskt miljövärde för den angränsande kulturmiljön Sörhaga.

2. Skydd

- BFS 2024:7 kap 9 §5 anger kriterier för byggnader som ska vara särskilt värdefulla, här finns bland annat hänvisning till byggnader äldre än 1920-talets bebyggelseexpansion.
- PBL 2:6 anger att bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga m fl värden ska skyddas och att ändringar ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.
- PBL 8:13 – kulturhistoriskt värdefull byggnad eller bebyggelse får inte förvanskas.
- PBL 9:34 punkt 2 anger att rivningslov ska ges *om inte* byggnaden bör bevaras på grund av sin eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde utifrån PBL 8:13 eller 8:17.
- Rättsfall MÖD 2017-10-18, mål nr P 10511-16 påvisar möjligheten att med motivering bevara en 8:17-byggnad som inte tidigare varit utpekad.
- Det finns inga skydd i gällande detaljplan. Den är dock från 1955 och det kan inte förväntas att man då skulle kunna förutse att byggnaden idag kan tillskrivas kulturhistoriska värden.
- Byggnaden är inte utpekad i den inventering som gjordes 2006 och som ligger till grund för kulturmiljöprogrammet. Synen på kulturhistoriskt värde skiftar över tid, och exempelvis fanns inte den paragraf (9:7) i BFS 2024:7 som anger ålder före 1920-talets bebyggelseexpansion som kriterium. Detta kriterium infördes i BBR och BFS först 2011.

Sammanfattningsvis har byggnaden stöd i såväl författningar, lagrum som rättsfall och det finns samtidigt förklarliga skäl till varför den inte har rivningsskydd i detaljplan och inte finns med i kulturmiljöprogrammet.

3. Ansökt åtgärd

Rivning är en irreversibel åtgärd av kulturvärden, som därmed går förlorade och som inte kan återställas.

4. Konsekvenser

Byggnaden är fysiskt uttryck och del av en enhetlig årsring från en samhällshistorisk utveckling som berättar om både stadsplaneringsideal, om sjukhusets verksamhet och utveckling och som ger kontinuitet i stadsbilden. Om byggnaden rivs försvinner detta, liksom dess miljövärde för kulturmiljö Sörhaga. Kulturvärden har då gått förlorade som inte kan ersättas eller återställas.

Antikvarisk bedömning

Byggnaden är inte tidigare utpekad bedöms enligt ovan som kulturhistoriskt värdefull. Detta kan bero på att synen på kulturhistoriskt värde skiftar lite över tid. Det kriterium som står i kap 9 § i BFS 2024:7 som hänvisar till byggnader äldre än 1920-talets bebyggelseexpansion fanns inte vid inventeringstillfället 2006, då detta kriterium infördes i BBR och BFS först 2011. Detaljplanen är från 1955, och man kunde inte då känna till att byggnaden skulle komma att tillmätas kulturhistoriska värden idag.

Kulturhistoriska värden som försvinner genom rivning kan inte återställas, utan har gått förlorade för alltid. Byggnaden har enligt ovan kulturhistoriska värden (PBL 8:17 och 8:13 p g a ålder), både som objekt och för omgivande kulturmiljö och bör därför bevaras. Utifrån det och med stöd i BFS 2024:7, PBL 2:5, 8:13 och 9:34 punkt 2 bör ansökan om rivning avslås.

Linda Lökvist,
bebyggelseantikvarie

